

AYSTRAHANOV D. D., MAKSIMENKO D. V. On the basic concepts of mathematical analysis.

This article discusses the basic concepts of analysis: the boundary and the derivative. The work deals with the origin of these concepts. There are provided many examples of the use of derivatives in the natural sciences. The aim of this work is to formulate methods of teaching the elements of the differential calculus, based on the examples that are well known to students. Experience shows that this method of teaching is the most effective in terms of students' understanding.

Keywords: higher mathematics, the boundary, the derivative, derivative use.

УДК 37.013.77(092)

Антонець М. Я.
Інститут педагогіки НАПН України

ПСИХОПЕДАГОГІЧНА СУТНІСТЬ ДИДАКТИЧНИХ ПОГЛЯДІВ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

У статті висвітлюється психопедагогічна сутність дидактичних поглядів В. О. Сухомлинського і показується їх актуальність для сучасного функціонування і подальшого розвитку освітньо-виховної теорії і практики.

Ключові слова: В. О. Сухомлинський, педагогічна спадщина, психопедагогіка, сутність, дидактичні погляди.

Уже самі назви праць видатного українського педагога-гуманіста, публіциста і дитячого письменника Василя Олександровича Сухомлинського (1918–1970) – “Серце віддаю дітям”, “Шлях до серця дитини”, “Обережно: дитина!”, “Людина – найвища цінність”, “Як виховати справжню людину”, “Як любити дітей”, “Духовний світ школяра”, “Людина неповторна” – свідчать про дитино-людиноцентричну спрямованість його творчого доробку.

Різні дидактичні аспекти у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського досліджували М. В. Богуславський, В. А. Василенко, В. Я. Волошина, М. М. Дубінка, М. І. Мухін, В. І. Лозова, А. М. Луцюк, А. Я. Розенберг, О. Я. Савченко та ін. **Мета статті** полягає у висвітленні психопедагогічної сутності дидактичних поглядів В. О. Сухомлинського і актуальності для сучасного функціонування і подальшого розвитку освітньо-виховної теорії і практики.

У книзі “Психопедагогіка. Психологічна теорія і практика навчання” Е. Стоунс підкреслює, що “психопедагогіка є застосування теоретичних принципів психології до практики навчання” [6, с. 21]. Він також стверджує, що “тільки завдяки вчителям, які будують свою діяльність у школі на певних теоретичних принципах ми можемо досягти суттєвого прогресу в теорії і практиці навчання” [там само, с. 452].

В. О. Сухомлинський у статті “Невідкладні проблеми теорії і практики виховання” рекомендує в основу педагогічного процесу покласти принцип індивідуального підходу до кожної дитини, аби вона могла досягти найвищої сходинки інтелектуального розвитку, піднятися на яку дає змогу повний розквіт її здібностей. Для цього вчителеві потрібно постійно приділяти увагу психологічному супроводу шкільного навчання, оскільки на практиці педагоги переважно дбають про опанування учнями змістом освіти, тобто більше переймаються проблемами знань, умінь, навичок та оцінок. Василь Олександрович вважав за потрібне не забути, образно кажучи, спочатку заглянути в душу дитини, і вже на цій основі здійснювати навчально-виховний процес. Тому вчений не погоджувався з тими критиками, які вважали, що в деяких його працях переважає психологічний матеріал над педагогічним. У цьому зв’язку директор Павлиської середньої школи стверджував: “...**без психології педагогіка взагалі немислима**” [4, арк. 7], наголошуючи, що й шкільні методики мають передусім бути глибоким психологічним аналізом розумової праці учнів, а не коментуванням чи довантажуванням змісту підручників другорядними, інколи зайвими матеріалами. Завдання вчителя – постійно переглядати застосовувані дидактичні методи і прийоми, диференційовано добирати ті з них, які сприятимуть найуспішнішому розвитку індивідуально-творчих здібностей школярів.

У перевиданій і наближеній до авторського варіанту книзі “Серце віддаю дітям” В. О. Сухомлинський зазначає: “Хлопчик чи дівчинка в школі – то є насамперед учень, а не дитина (слово “дитина” в шкільному побуті вимовляється якимось сором’язливо, слово “учень” – підкреслюється на кожному кроці). Дитина несе свою ношу, обливається потом, світу Божого не бачить, не має уявлення про радості дозвілля...” [15, с. 184]. **“Наша учительська місія – захистити дитячу душу”** [14, с. 504]. **“Не можна ламати природу дитинства”** (виділено нами – М.А.) [16, с. 496], – наголошував Василь Олександрович у своїх зверненнях до педагогічних працівників і батьків.

Без віри в добре начало в дитині не може бути успішним її навчання, виховання і гармонійний розвиток. Тому Василь Олександрович у статті “Слово до батьків” підкреслює: “Дитина щаслива тільки тоді, коли вона вірить. Неслухняність, зухвальство, грубість – усе це виникає в дитячій поведінці саме в ті моменти, коли ламається віра” [14, с. 503].

Різноманітність індивідуальних особливостей дітей не можна “підігнати” під якусь одну, нехай навіть і найдосконалішу “схему”. Дитячий світ складний і різноманітний. Кожен дитячий вчинок має свої мотиви, свої причини. В. О. Сухомлинський був глибоко переконаний у тому, що **“немає жодної педагогічної закономірності, немає жодної істини, яка б була абсолютно однаково застосовна до всіх дітей. Тому що практична**

педагогіка – це знання й уміння, не тільки доведені до ступеня майстерності, але й підняті до рівня мистецтва. Тому що виховувати людину – це передусім знати її душу, бачити й відчувати її індивідуальний світ” (виділено нами. – М.А.) [16, с. 422].

Один з болгарських учителів запитував В. О. Сухомлинського, як добитися того, аби діти були добрими, вдумливими, слухняними. Інститут, писав він українському вченому, давав загальні знання з педагогіки і методики, мова йшла про абстрактного учня, а в школі “кожний учень потребує свого підходу, свого методу”. У листі-відповіді павлівський вчений-гуманіст зазначає: *“Так, це, по-моєму, найголовніше в нашій майстерності і мистецтві – знати дитину, розуміти і відчувати ту істину, що кожна дитина – це цілий світ думок, почуттів, інтересів, переживань, прагнень, радощів, гіркот, образів, прихильностей, прикростей”* [12, арк. 21].

Василь Олександрович з болем у душі констатував, що, на жаль, ще багато вчителів погано знають дитину, не розуміють її внутрішнього духовного світу, а тому не бачать, не відчують причин окремих порушень дисципліни. Незнання дитини, нерозуміння того, що вона відчуває, що думає, чим живе, нерідко призводить до конфліктів між учителем і дитиною, які вчитель, що не володіє достатньою мірою психолого-педагогічною культурою, намагається розв'язати “сильнодіючими” засобами: робить записи до щоденника, виганяє з уроків, посилає за батьками. Тому В. О. Сухомлинський констатував: *“Учитель не має права не знати, що відбувається в душі дитини. Найголовнішою рисою педагогічної культури вчителя є розуміння і відчування духовного світу дитини”* [5, арк. 35]. “Багато вчителів тратять сили на боротьбу з дитячими пустощами, витівками, тобто з тим, що є закономірним супутником дитинства і отроцтва і що заслуговує на мудру поблажливість і розумне перетворення на жарт”, – зауважує Василь Олександрович у книзі “Як виховати справжню людину” [18, с. 238-239].

Отже, великим недоліком багатьох учителів, класних керівників і директорів шкіл В. О. Сухомлинський вважав відсутність у них необхідної психолого-педагогічної культури. Вони, за образним висловлюванням Василя Олександровича, не прислухаються до того, як звучить індивідуальна мелодія кожного вихованця в загальному оркестрі колективу.

В. О. Сухомлинський висловлював жаль і несприйняття наявних інколи в учительських колективах дискусій з приводу того, чи обов'язково педагогові насамперед знати, розуміти і любити учнів. А чи не краще прагнути до високого фахового професіоналізму. Аналізуючи аналогічну точку зору одного з учителів (“А якщо я їх не люблю. [...] Якщо я тільки й зазнаю світлих хвилин, коли їх не чую і не бачу? Що ж, накажете залишити школу і перекваліфікуватись?”), Василь Олександрович у статті “Як любити дітей” стверджує: “... так, треба залишити школу і здобути іншу

спеціальність. Або ж виховати в собі любов до дитини – третього не дано” [19, с. 292]. На переконання В. О. Сухомлинського, **“учителеві треба мати величезний талант любові до людини і безмежну любов до своєї праці і насамперед до дітей, щоб на довгі роки зберегти бадьорість духу, ясність розуму, свіжість вражень, сприйнятливність почуттів – а без цих якостей праця педагога перетворюється в муку. ...у школі не повинно бути жодного педагога, для якого праця вчителя була б тягарем”** [18, с. 342].

М. В. Богуславський назвав В. О. Сухомлинського талановитим педологом [див.: 1, с. 7]. Варто зазначити, що у 20-х – першій половні 30-х рр. ХХ ст. педологія була цілісною наукою про дитину, яка інтегрувала знання з соціології, демографії, фізіології, культурології, природничо-наукові й, звичайно, з педагогіки і психології.

У 60-ті роки ХХ ст. В. О. Сухомлинський підкреслював, що вольові методи, адміністрування завдали великої шкоди шкільній справі: *“... майже одночасно з генетикою педологія була оголошена буржуазною псевдонаукою. В цій науці, можливо, було багато формального, але це була наука, її предметом були методи вивчення дитини. Тепер же вчитель по суті не має елементарного уявлення про методу спостереження, вивчення, дослідження розумових здібностей, пам'яті, мислення дитини. Я глибоко переконаний, що вирок у справі педології був занадто суворий і ні на чому не обґрунтований* (курсив наш. – Авт.)” [17, арк. 8-9]. Тому у книзі “Як виховати справжню людину” Василь Олександрович однозначно констатує: “Я вважаю, що школа лише тоді школа, коли головний предмет у ній – людинознавство, коли пізнання світу починається з пізнання людської душі...” [18, с. 156].

Педагогам-практикам павлівський вчений-гуманіст радить не поспішати, не нервуватися, не підхльостувати дитяче мислення, зокрема, караючою різкою оцінки, оскільки це не допоможе, а тільки нашкодить. Доцільніше вивчати, як мислить конкретна дитина, зміцнювати її розумові сили, запобігаючи небажаним прикрим випадкам. Один із таких прикладів – на сторінках листа однієї з мам до В. О. Сухомлинського: “Дівчина моя не встигає. Двійки і двійки. Приходить додому засмучена. Яюсь уночі прокидаюся, чую – плаче. “Що з тобою, донечко?” – **“Мамо, поїдьмо туди, де нема школи...”** (виділено нами – М.А.) [11, с. 425]. “Не одну дитину ми врятували від приниження і навіть падіння тим, що не ставили їй “двійки” і не застосовували ніяких “сильних” засобів впливу”, – підкреслює вчений [там само, с. 426]

У статті “Людина – найвища цінність” В. О. Сухомлинський наводить такі слова французького психолога, письменника Жоржа Сіменона: “Найстрашніший злочин перед людиною – це переконати людину в її нікчемності порівняно з іншими людьми. Віднявши в людини почуття

власної гідності, самоповаги, можна довести її до відчаю, до крайності, штовхнути на самогубство і навіть злочин” [9, с. 465]. На сторінках педагогічної спадщини Василя Олександровича читач зустрінеться з такими антигуманними прикладами. Вони свідчать про те, що значний відсоток психоневрологічних розладів і захворювань у школярів – на совісті вчителя, який не знає індивідуально-вікових особливостей дітей на різних етапах їхнього розвитку: в дитинстві, отрочстві, юності. **Тому такою актуальною для педагогів є світоглядна переорієнтація з позицій предметоцентризму на дитиноцентризм.**

Нетактовність і психологічна “товстошкірість” учителя вразливо ранять учнів і сприймаються ними як навмисне висміювання, що веде до грубості, байдужості школярів, до інших надзвичайно не бажаних проявів і наслідків, зокрема, таких, як *шкільні дидактогенії*. Дидактогенії є результатом порушення педагогічного такту з боку вчителя, вихователя чи іншого педагогічного працівника. Це надзвичайно негативний психічний стан учня (пригнічений настрій, страх, депресії, фрустрації тощо), який впливає на його навчальну діяльність і міжособистісні стосунки. *Дидактогенія* може бути причиною серйозних неврозів. Грубість і нетактовність педагога, надмірно підкреслені дорікання за недостатність у ставленні до навчання, не зразковість у поведінці, бездарність у праці й науках викликають в учня негативні настрої й установки, інколи навіть хворобливого спрямування. Негативним впливам педагога найчастіше піддаються вразливі, безвільні і недостатньо самостійні учні, зі слабким типом нервової системи. *Дидактогенія* навіює дітям переконаність у своїй нездатності і непоправності поведінки [див: 2, с. 89].

Дидактогенії В. О. Сухомлинський називає дітищем несправедливості. В обставинах, коли учень день у день протягом тривалого часу переживає несправедливість, його нервова система, за спостереженнями Василя Олександровича, спочатку збуджується, потім настає гальмування – пригніченість, розслаблення, апатія. **Різкі стрибки у збудженнях і гальмуваннях призводять до того, що дитина захворює. Такого висновку вчений дійшов на основі кількарічного вивчення шкільних неврозів.** Педагог-гуманіст зазначає, що в різних дітей хвороблива реакція нервової системи на несправедливість учителя виявляється по-різному. В одних вона набуває характеру збудженості, в інших – це манія несправедливих образ і переслідувань, у декого – озлобленість або удавана, тобто роблена, безтурботність, ще в когось – байдужість, крайня пригніченість; це може бути страх перед покаранням, перед учителем, перед школою або кривляння чи блазування, а інколи – жорстокість, що навіть набуває і патологічних форм. За несправедливо завдане зло, дитина платить злом, подекуди надзвичайно безглуздою жорстокістю, тому що в її вчинкові – біль рани дитячого серця, а цей біль, якщо тільки він не

зрозумілий старшими і не заспокоєний добротою, **правдою**, ласкою засліплює думку, роздирає серце [див.: 13, арк. 3]. **Отже, в основі дидактогеній перебуває дуже серйозна психічна травма, що з'явилася в учня з вини педагога.**

Не можна обійти увагою і ще один архівний документ, що стосується педагогічної нетактовності, байдужості й породжуваних ними негативних наслідків. Це також лист, але вже іншого змісту до одного з директорів шкіл-інтернатів, вихованка якого вдалася до втечі, оскільки вже не могла зносити духовно-моральної і психічної наруги. У цьому зв'язку педагог-гуманіст знову торкається проблеми учнівських захворювань – неврозів, тобто дидактогеній, викликаних безтактним, грубим ставленням до дитини.

Наголошуючи на різноманітності форм прояву дидактогеній, В. О. Сухомлинський висловлює тривогу стосовно того, що кількість їх не зменшується. Причину цього страшного явища вчений пояснює і обґрунтовує таким чином: “Це один з тривожних наслідків багаторічної зневаги до внутрішнього духовного світу дитини. Це наслідок низької педагогічної культури значної частини вчителів. Дуже прикро, що психологія ще не стала органічною складовою педагогічної практики. Без психологічного фундаменту педагогічна практика знижується до рівня емпіричних навичок” [5, арк. 15].

Парадоксальність дидактогеній В. О. Сухомлинський вбачав у тому, що вони властиві лише школі, тобто тому закладу, де гуманність має виступати найважливішою рисою, яка визначає характер взаємостосунків між дітьми і вчителями. Тому Василь Олександрович робить висновок про те, що запобігання дидактогеній залежить, насамперед, від рівня сформованості педагогічної культури батьків і педагогів. “Найголовнішою рисою педагогічної культури, – наголошує він у книзі “Серце віддаю дітям”, – має бути відчуження духовного світу кожної дитини, здатність приділити кожній дитині стільки уваги і духовних сил, скільки необхідно для того, щоб вона відчула, що про неї не забувають, її горе, її кривди і страждання поділяють” [15, с. 286]. За глибоким переконанням Василя Олександровича, без сердечної чуйності до особистого життя, без тонкого, тактовного і вдумливого проникнення в духовний світ учня немає справжнього навчання і виховання. Дитина не має відчувати, що хтось втручається в її глибоко особисті справи. Павлиський вчений застерігає також від примітивного і безтактного, образливого, позбавленого високої культури і щирої чуйності піклування про своїх вихованців. **Учитель стане тільки тоді справжнім педагогом, коли вмітиме читати в очах дитини голос її душі, – в цьому полягає гуманістична суть життєвого і науково-практичного кредо В. О. Сухомлинського.**

На одному із засідань психологічної комісії Павлиської середньої школи В. О. Сухомлинський в означеному контексті відзначав: “На жаль, ще

й до цього часу окремі вчителі нашої школи часто вдаються до таких “сильнодіючих засобів” впливу, як окрик, загроза викликати батьків і розповісти їм про негативний факт поведінки, інколи виставляння перед колективом тієї чи іншої негативної риси, про яку учень соромиться згадувати й думати. Нерідко буває так, що колектив використовується як засіб розправи, засіб висміювання учня. Дуже прикро, що деякі вчителі ще не розуміють помилок, які допустив свого часу А. С. Макаренко, відкидаючи так звану “парну педагогіку”, тобто безпосередній вплив особистості учителя на особистість учня” [8, арк. 1].

Неприпустимими вважав павлівський педагог-гуманіст застосування “сильнодіючих засобів” стосовно учнів, для яких характерна підвищена чутливість, бурхлива реакція на все, що безпосередньо стосується їхньої особистості.

В. О. Сухомлинський підготував таку ухвалу психологічної комісії:

“Здійснювати найголовніше, золоте правило педагогіки: людина ніколи не стане хорошою, якщо вона тільки й чує від старших, що вона погана. Педагог повинен створювати в кожній дитині щось хороше – тільки за цієї умови можна боротися з поганим. Як лікар лікує хворого, так педагог має створювати в людині хороше.

“Сильнодіючим засобам”, “моральному ремінцеві” не може бути місця в школі.

Треба пам’ятати найпершу заповідь педагога: людина тільки тоді буде чутливою до добра, до доброго слова, коли у неї виховується намагання бути хорошою. А якщо у свідомості вихованця народжується відчай, спалахує думка “Пропадай все пропадом” – учитель і учень стають ворогами. А це найстрашніше, що може бути у вихованні.

Не можна допускати крику, окрику, підвищеного, нервового тону. В школі має бути атмосфера спокою, рівного, врівноваженого ставлення вчителя до учнів і учнів до вчителя – атмосфера “душевної рівноваги”. Про цю атмосферу нам треба поговорити на спеціальному засіданні психологічної комісії” [там само].

Потрібно зазначити, що у другій половині 60-х років минулого століття за відхід від превалювання ідей колективізму і перенесення уваги з колективу на особистість, за відстоювання навчання і виховання без покарань В. О. Сухомлинського звинуватили в “абстрактному гуманізмі” і піддали несправедливій нищівній критиці, цькуванню. З цього приводу вже відомо і сказано немало. Та найбільшого резонансу у пострадянський період набула стаття московської журналістки Г. Давидової “Кто убийца Сухомлинского?” (1994 р.). Їй, колишній співробітниці наукового архіву Академії педагогічних наук Радянського Союзу, вдалося виявити папку з трьома документами з особистого фонду вченого секретаря цієї установи. Один з них – підписана помічником президента академії В. Кумаріним

довідка “О педагогической концепции В. Сухомлинского”. Наводимо з неї мовою оригіналу окремі фрагменти:

“Проводимый В. А. Сухомлинским пересмотр коренных положений советской педагогики, в т. ч. основных принципов теории коллектива, давно заметили и с удовольствием муссируют буржуазные советологи.

(...) Немарксистская трактовка принципа свободы личности приводит В. А. Сухомлинского к глубокому искажению целей коммунистического воспитания. Воспитательным идеалам партии, четко определенным в документах съездов и выступлениях партийных деятелей, В. Сухомлинский противопоставляет экзистенциалистский идеал личности, целиком поглощенный собственным “наличным бытием”.

Концепция, которую В. А. Сухомлинский проповедует в ряде органов печати, получила весьма широкое распространение в массах учительства и представляет реальную угрозу как сила, повараживающая педагогическое мышление в сторону буржуазной теории свободного воспитания...” [3].

Апологетів комуністичного виховання непокоїла хвиля великої уваги до гуманістичної спадщини В. О. Сухомлинського і після його передчасної смерті. Ось лише одне з підтверджень цьому. До Центрального Комітету Комуністичної партії колишнього Радянського Союзу надійшов лист від одного з невідомих учителів, який чомусь (?) закликав якомога швидше розібратися з “посредственным педагогом”. За установленим порядком цей лист було відправлено на розгляд тодішньому президентові АПН СРСР. І за його підписом до ЦК КПРС надійшла така відповідь:

“Рекламирование концепции В. А. Сухомлинского в нашей печати представляется политически и педагогически не целесообразным и даже вредным” [там само].

Загальноновизнаним є твердження, що для успішної педагогічної діяльності знання внутрішнього світу дитини, її психіки є необхідною умовою. Водночас за сучасного стану постановки психолого-педагогічної освіти шкільний вчитель недостатньо підготовлений до неперервної роботи з вивчення дитини. Краще, коли він з власної ініціативи прагне позбутися цієї прогалини, і в такій роботі йому допоможе гуманістична педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського.

Проблема психопедагогічної сутності дидактичних поглядів В. О. Сухомлинського заслуговує на подальше вивчення і висвітлення, зокрема в аспекті практичного врахування у шкільному навчально-виховному процесі індивідуально-вікових особливостей учнів на різних етапах їхнього розвитку: в дитинстві, отрочстві й ранній юності.

Використана література :

1. *Богуславский М.* Полное издание произведения В. А. Сухомлинского “Сердце отдаю детям” : перспективы нового прочтения / Михаил Богуславский // Наукові записки / ред. кол. : В. В. Радул, С. П. Величко та ін. – Вип. 123. – Т. II. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. – С. 3-8.
2. *Гончаренко С.* Український педагогічний енциклопедичний словник / Семен Гончаренко. – Вид. 2, доп., виправл. – Рівне : Волинські обереги, 2011. – 519 с.
3. *Давыдова А.* Кто убийца Сухомлинского А? / Анна Давыдова // Педагогический калейдоскоп. – 1994. – № 27-28.
4. *Ответ В. А.* Сухомлинского на замечания Академии педагогических наук РСФСР по поводу его книги “Формирование коммунистических убеждений молодого поколения”, “Духовная жизнь человека в годы отрочества и юности” // спр. 961, 42 арк.
5. *Письма В. А.* Сухомлинского. – ЦДАВО України, ф. 5097, спр. 1012, 71 арк.
6. *Стоунс Э.* Психопедагогика. Психологическая теория и практика обучения / Э. Стоунс ; пер. с англ. / под. ред. Н. Ф. Талызиной. – М. : Педагогика, 1984. – 471 с.
7. *Сухомлинський В. О.* Духовний світ школяра // Вибр. твори : у 5 т. – К. : Радянська школа, 1976. – Т. 1. – С. 207-400.
8. *Сухомлинський В. О.* Засоби виховного впливу на учня. Засідання психологічної комісії : автограф. – ЦДАВО України, ф. 5097, спр. 716, 1 арк.
9. *Сухомлинський В. О.* Людина – найвища цінність // Вибрані твори : у 5 т. – К. : Радянська школа, 1977. – Т. 5. – С. 446-472.
10. *Сухомлинский В.* Неотложные проблемы теории и практики воспитания / В. Сухомлинский // Народное образование. – 1961. – № 10. – С. 54-61.
11. *Сухомлинський В. О.* Обережно: дитина! // Вибрані твори : у 5 т. – К. : Рад. шк., 1977. – Т. 5. – С. 422-426.
12. *Сухомлинский В. А.* Письмо болгарскому учителю “Воспитывайте разум ребенка”. Письмо первое. – ЦДАВО України, ф. 5097, оп. 1, спр. 590, арк. 20-48.
13. *Сухомлинский В. А.* Письмо завтрашнему учителю. – ЦДАВО України, ф. 5097, спр. 754, 9 арк.
14. *Сухомлинський В. О.* Слово до батьків // Вибрані твори : у 5 т. – К. : Радянська школа, 1977. – Т. 5. – С. 499-504.
15. *Сухомлинський В.* Серце віддаю дітям (нове прочитання) / Василь Сухомлинський / передм. О.В.Сухомлинської. – Акта, 2012. – 460 с.
16. *Сухомлинський В. О.* Сто порад учителю // Вибр. твори : у 5 т. – Т. 2. – К. : Рад. шк., 1976. – С. 417-654.
17. *Сухомлинский В. А.* Чему и как учить наших детей : статья / Сухомлинський В. А. – ЦДАВО України, ф. 5097, спр. 760, 21 арк.
18. *Сухомлинський В. О.* Як виховати справжню людину // Вибр. твори : у 5 т. – К. : Радянська школа, 1976. – Т. 2. – С. 147-416.
19. *Сухомлинський В. О.* Як любити дітей // Вибр. твори : у 5 т. – К. : Радянська школа, 1976. – Т. 5. – С. 292-308.

АНТОНЕЦЬ М. Я. Психопедагогическая сущность дидактических взглядов В. А. Сухомлинского.

В статье освещается психопедагогическая сущность дидактических взглядов В. А. Сухомлинского и показывается их актуальность для современного функционирования и дальнейшего развития образовательно-воспитательной теории и практики.

Ключевые слова: В. А. Сухомлинский, педагогическое наследие, психопедагогика, сущность, дидактические взгляды.

ANTONETS M. Psychopedagogical nature of V. A. Suhomlinsky views.

The article highlights the essence of psycho-didactic views of V. A. Suhomlinsky and show their relevance to contemporary state and further development of education and educational theory and practice.

Keywords: V. A. Suhomlinsky, pedagogical heritage, educational psychology, nature, didactic views.